

BO‘G‘IMLARNING YALLIG‘LANISHI

Turdaliyev Samandar Bahodir o‘g‘li
Alfraganus Universiteti Tibbiyot Fakulteti
Davolash ishi 4-bosqich talabasi
Gmail: turdaliyevsamandar1223@gmail.com
Tel: +998885831223

Anatatsiya: *O‘pka kasalliklari nafas olish tizimining eng ko‘p uchraydigan va inson salomatligiga katta xavf tug‘diruvchi patologiyalar qatoriga kiradi. Ular orasida pnevmoniya, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi (SO‘OK), bronxit, astma, sil va o‘pka saratoni keng tarqalgan. Ushbu maqolada o‘pka kasalliklarining asosiy sabablari, klinik belgilar, tashxis qo‘yish usullari hamda davolash va profilaktika choralariga oid ma‘lumotlar keltirilgan. Zamonaviy tibbiyotda ushbu kasalliklarni erta aniqlash va samarali davolash uchun yangi diagnostik va terapevtik yondashuvlar ishlab chiqilmoqda.*

Kalit so‘zlar: *O‘pka, pnevmoniya, bronxit, astma, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi, sil, saraton, tashxis, davolash, profilaktika.*

O‘pka kasalliklari bugungi kunda butun dunyo miqyosida jiddiy tibbiy va ijtimoiy muammo sifatida qaraladi. Nafas olish tizimi organizmning hayotiy muhim funksiyalaridan birini bajaradi, shuning uchun uning kasalliklari ko‘pincha og‘ir oqibatlarga olib keladi. Dunyo sog‘liqni saqlash tashkiloti ma‘lumotlariga ko‘ra, o‘pka kasalliklari o‘lim sabablari orasida yurak-qon tomir kasalliklaridan keyingi o‘rinda turadi. Pnevmoniya, bronxit, bronxial astma, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi va sil kabi kasalliklar keng tarqalgan bo‘lib, ular bemorning nafas olish faoliyatini cheklaydi, ish qobiliyatini pasaytiradi va hayot sifatini yomonlashtiradi. Shu sababli ushbu kasalliklarni o‘z vaqtida aniqlash, samarali davolash va profilaktika choralarini ishlab chiqish tibbiyotning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

O‘pka kasalliklari dunyo bo‘ylab eng ko‘p uchraydigan va inson salomatligiga jiddiy xavf tug‘diradigan kasalliklar sirasiga kiradi. Nafas olish tizimi organizmni kislorod bilan ta‘minlash va karbonat angidridni chiqarib yuborish orqali hayotiy muhim vazifani bajaradi. Shu sababli, o‘pkaga oid kasalliklarning rivojlanishi nafaqat mahalliy, balki butun organizm faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. O‘pka kasalliklari orasida pnevmoniya, bronxit, bronxial astma, surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi (SO‘OK), sil va o‘pka saratoni keng tarqalgan.

Ularning kelib chiqish sabablari, klinik belgilari va oqibatlari turlicha bo‘lsa-da, barchasi insonning hayot sifatini pasaytiradi va ba’zan o‘limga olib kelishi mumkin.

Pnevmoniya – bu o‘pka to‘qimalarining yallig‘lanishi bo‘lib, odatda bakteriya, virus yoki zamburug‘lar ta’sirida rivojlanadi. Kasallik ko‘pincha yuqori harorat, yo‘tal, nafas qisishi, ko‘krak qafasida og‘riq bilan namoyon bo‘ladi. Pnevmoniyaning og‘ir shakllari nafas yetishmovchiligi, sepsis va hatto o‘limga olib kelishi mumkin. Bolalar, keksalar va immun tizimi zaif bo‘lgan shaxslarda pnevmoniya tez-tez uchraydi va og‘ir kechadi. Tashxis odatda rentgen tekshiruvi, laborator tahlillar va klinik belgilar asosida qo‘yiladi. Davolash jarayonida antibiotiklar, antivirus preparatlar, simptomatik terapiya va kislorod bilan ta’minlash qo‘llaniladi.

Bronxit – bu bronxlar shilliq qavatining yallig‘lanishi bo‘lib, u ham o‘tkir, ham surunkali shaklda uchrashi mumkin. O‘tkir bronxit odatda virus yoki bakteriya ta’sirida rivojlanadi va yo‘tal, balg‘am ajralishi, ko‘krakda og‘riq, ba’zan tana haroratining ko‘tarilishi bilan kechadi. Surunkali bronxit esa uzoq davom etuvchi yallig‘lanish jarayonidir va ko‘pincha chekuvchilarda kuzatiladi. Bu holat bronxlarning doimiy torayishiga, havo oqimining buzilishiga va o‘pka funksiyasining pasayishiga olib keladi. Davolashda asosan simptomatik terapiya, antibiotiklar, bronxlarni kengaytiruvchi dorilar, nafas mashqlari va fizioterapiya usullari qo‘llaniladi.

Bronxial astma – bu surunkali, qaytuvchi xususiyatga ega bo‘lgan allergik kasallikdir. Astma bronxlar devorining yallig‘lanishi va mushaklarining spazmi tufayli nafas yo‘llarining torayishi bilan tavsiflanadi. Kasallik odatda nafas qisishi, hansirash, yo‘tal va xirillash kabi belgilarda namoyon bo‘ladi. Astma xurujlari ko‘pincha allergenlar, chang, sovuq havo, jismoniy zo‘riqish yoki psixik stress ta’sirida yuzaga keladi. Davolashda inhalyatsion kortikosteroidlar, bronxodilatatorlar va antiallergik preparatlar qo‘llaniladi. Astma bilan og‘rigan bemorlarga allergenlardan saqlanish, sog‘lom turmush tarziga rioya qilish va dori vositalarini muntazam qo‘llash tavsiya etiladi.

Surunkali obstruktiv o‘pka kasalligi (SO‘OK) – bu qaytmas nafas yo‘llari torayishi bilan kechadigan va ko‘proq chekuvchilar hamda zararli moddalar ta’sirida ishlovchilarda uchraydigan kasallikdir. SO‘OK asosan surunkali bronxit va emfizema shaklida kechadi. Bu kasallik sekin-asta rivojlanadi, dastlab yo‘tal va balg‘am ajralishi bilan boshlanadi, keyinchalik esa kuchli nafas qisishi va jiddiy nafas yetishmovchiligiga olib keladi. SO‘OKning asosiy xavfi shundaki, u asta-sekinlik bilan o‘pka to‘qimalarini qaytarib bo‘lmaydigan darajada zararlaydi. Davolash jarayonida chekishni to‘xtatish, bronxodilatatorlar, inhalyatsion steroidlar, kislorod terapiyasi va rehabilitatsiya muhim ahamiyatga ega.

Sil – bu *Mycobacterium tuberculosis* bakteriyasi ta’sirida rivojlanadigan yuqumli kasallikdir. Sil asosan o’pkani zararlaydi, ammo boshqa a’zolarida ham uchrashi mumkin. Kasallik uzoq davom etuvchi yo’tal, balg’am ajralishi, ko’pincha qon tupurish, tana vaznining kamayishi, issiq bosishi va kechasi terlash kabi belgilar bilan namoyon bo’ladi. Silning xavfi shundaki, u davolanishni to’liq talab qiladi, aks holda dorilarga chidamli shakllar rivojlanishi mumkin. Silga qarshi kurashda ko’pkomponentli antibiotik terapiya, parhez, gigiyenik qoidalar va profilaktik choralar muhim ahamiyatga ega.

O’pka saratoni – bu eng xavfli o’pka kasalliklaridan biridir. Ko’pincha chekish, zararli ishlab chiqarish muhitlari va ekologik omillar natijasida rivojlanadi. Kasallik dastlabki bosqichlarda yashirin kechadi, shuning uchun ko’pincha kech tashxislanadi. Bemorlar odatda uzoq davom etuvchi yo’tal, qon aralash balg’am, ko’krak qafasida og’riq, tez charchash va vazn yo’qotishdan shikoyat qiladilar. O’pka saratoni tashxisida rentgen, kompyuter tomografiyasi, bronxoskopiya va biopsiya muhim ahamiyatga ega. Davolash usullari orasida jarrohlik, kimyoterapiya, nurlantirish terapiyasi va immunoterapiya qo’llaniladi. O’pka saratoni ko’plab mamlakatlarda o’limning asosiy sababi bo’lib qolmoqda.

O’pka kasalliklarini tashxislash va davolashda zamonaviy usullar tobora keng qo’llanilmoqda. Masalan, yuqori aniqlikdagi kompyuter tomografiyasi, genetik testlar, immunologik markerlar yordamida kasalliklar erta aniqlanmoqda. Davolashda esa biologik preparatlar, immunoterapiya va regenerativ tibbiyot yutuqlari qo’llanilmoqda. Ayniqsa, o’pka saratoni va astmani davolashda yangi biologik preparatlar bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashga yordam bermoqda.

O’pka kasalliklarining oldini olish ham juda muhim. Avvalo, chekishni tashlash, zararli moddalar ta’siridan saqlanish, jismoniy faollikni oshirish, to’g’ri ovqatlanish va gigiyena qoidalariga rioya qilish kerak. Silning oldini olishda vaksina muhim rol o’ynaydi. Shuningdek, o’pka kasalliklari bilan og’rigan bemorlarni muntazam kuzatib borish, erta tashxislash va kompleks davolash tibbiyot amaliyotining eng dolzarb yo’nalishlaridan biri hisoblanadi.

Umuman olganda, o’pka kasalliklari inson salomatligi va umr davomiyligiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Ularning ko’plab shakllari oldini olish mumkin bo’lsa-da, ba’zilarining og’ir oqibatlari bor. Shu sababli, sog’lom turmush tarzini olib borish, kasalliklarni erta aniqlash va zamonaviy davolash usullaridan foydalanish o’pka salomatligini saqlashda eng muhim omillardan biri hisoblanadi.

O’pka kasalliklari dunyo miqyosida keng tarqalgan bo’lib, ular nafaqat tibbiy, balki ijtimoiy va iqtisodiy muammolarga ham sabab bo’ladi. Pnevmoniya, bronxit, astma, surunkali obstruktiv o’pka kasalligi, sil va o’pka saratoni kabi patologiyalar bemorning

nafas olish faoliyatini buzadi, ish qobiliyatini pasaytiradi va hayot sifatini yomonlashtiradi. Kasalliklarni erta tashxislash va to‘g‘ri davolash usullarini qo‘llash nafaqat bemor hayotini saqlab qoladi, balki asoratlarning oldini ham oladi. Profilaktik choralar – chekishni tashlash, sog‘lom turmush tarziga rioya qilish, to‘g‘ri ovqatlanish va muntazam tibbiy ko‘rikdan o‘tish – o‘pka salomatligini saqlashda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy tibbiyotda diagnostika va davolash usullarining rivojlanishi bu kasalliklarning oqibatlarini kamaytirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirov A., Tojiboeva N. **Ichki kasalliklar propedevtikasi**. – Toshkent: Ibn Sino, 2019.
2. Rasulov A. **Pulmonologiya asoslari**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. World Health Organization. **Chronic respiratory diseases**. – WHO, 2022.
4. Global Initiative for Chronic Obstructive Lung Disease (GOLD). **Global Strategy for the Diagnosis, Management, and Prevention of COPD**. 2023 Report.
5. Global Initiative for Asthma (GINA). **Global Strategy for Asthma Management and Prevention**. 2022.
6. Kumar V., Abbas A.K., Aster J.C. **Robbins and Cotran Pathologic Basis of Disease**. – Elsevier, 2021.
7. Fauci A., Kasper D., Hauser S., et al. **Harrison’s Principles of Internal Medicine**. – McGraw Hill, 2022.